O‘ZBEKISTON VA YUNESKO O‘RTASIDAGI XALQARO MUNOSABATLAR SHAKLLANISH BOSQICHLARI

Chirchiq davlat pedagogika unversiteti

Tarix kafedrasi

Usanboyev Javlonbek Farxod O’gli

Annotatsiya: Ushbu tezisda O‘zbekiston Respublikasi va YUNESKO o‘rtasidagi xalqaro munosabatlarning shakllanishi va rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. O‘zbekistonning YUNESKOga a’zo bo‘lishi, hamkorlikning dastlabki yo‘nalishlari, tarixiy-madaniy merosni muhofaza qilish, ta’lim, fan va madaniyat sohalaridagi aloqalarning rivojlanishi yoritiladi. Shuningdek, mazkur hamkorlikning O‘zbekistonning xalqaro nufuzini oshirishdagi ahamiyati ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, YUNESKO, xalqaro munosabatlar, xalqaro hamkorlik, madaniy meros, ta’lim, fan, madaniyat, madaniy diplomatiya.

KIRISH

O‘zbekiston mustaqillikka erishganidan so‘ng xalqaro hamjamiyat bilan teng huquqli munosabatlarni shakllantirish va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni rivojlantirishga katta e’tibor qaratdi. Bu jarayonda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Ta’lim, fan va madaniyat masalalari bo‘yicha tashkiloti — YUNESKO bilan aloqalarni yo‘lga qo‘yish muhim ahamiyatga ega bo‘ldi.

YUNESKO ta’lim, fan va madaniyat sohalarida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, xalqlar o‘rtasida o‘zaro anglashuvni mustahkamlash va madaniy merosni asrashga xizmat qiluvchi nufuzli xalqaro tashkilotdir. O‘zbekistonning boy tarixiy va madaniy merosi mazkur tashkilot bilan hamkorlikni rivojlantirish uchun muhim asos bo‘lib xizmat qildi.

O‘zbekiston hududida Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi qadimiy shaharlar, ko‘plab tarixiy yodgorliklar, ilmiy va madaniy meros namunalari mavjud. Shu sababli YUNESKO bilan hamkorlik O‘zbekiston uchun nafaqat xalqaro

aloqalarni rivojlantirish, balki milliy merosni xalqaro miqyosda tanitish imkonini ham berdi.

TADQIQOT MAQSADI VA USULLARI

Tadqiqotning asosiy maqsadi O‘zbekiston va YUNESKO o‘rtasidagi xalqaro munosabatlarning shakllanish bosqichlarini o‘rganish va ularning mamlakat taraqqiyotidagi ahamiyatini aniqlashdan iborat.

Tadqiqotda tarixiylik, tizimli tahlil, qiyosiy tahlil va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. O‘zbekistonning YUNESKO bilan hamkorligi tarixiy davrlar asosida tahlil qilinib, uning asosiy yo‘nalishlari umumlashtirildi.

ASOSIY QISM

O‘zbekistonning YUNESKOga a’zo bo‘lishi

O‘zbekiston va YUNESKO o‘rtasidagi munosabatlarning muhim boshlang‘ich bosqichi mamlakatning mustaqillikka erishishi bilan bog‘liq. Mustaqil O‘zbekiston jahon hamjamiyatining to‘laqonli a’zosi sifatida xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘ya boshladi.

1993-yil 26-oktabrda O‘zbekiston Respublikasi YUNESKOga a’zo bo‘ldi. Ushbu voqea mamlakatning xalqaro maydondagi faoliyatini kengaytirishda muhim qadam bo‘ldi. YUNESKOga a’zolik O‘zbekistonga ta’lim, fan va madaniyat sohalarida xalqaro loyihalarda ishtirok etish, ilg‘or tajribalarni o‘rganish va o‘zining milliy merosini dunyoga tanitish imkoniyatini berdi.

Hamkorlikning dastlabki bosqichi

Hamkorlikning dastlabki bosqichida O‘zbekistonning tarixiy-madaniy merosini xalqaro miqyosda targ‘ib qilishga katta e’tibor qaratildi. Mamlakat hududidagi qadimiy shaharlar va tarixiy yodgorliklarning xalqaro ahamiyatini namoyon etish muhim vazifalardan biri bo‘ldi.

Samarqand, Buxoro va Xiva kabi qadimiy shaharlarning tarixiy markazlari xalqaro miqyosda e’tirof etila boshladi. Bu jarayon O‘zbekistonning jahon sivilizatsiyasi tarixidagi o‘rnini ko‘rsatish bilan birga, tarixiy yodgorliklarni asrash mas’uliyatini ham oshirdi.

YUNESKO bilan hamkorlik doirasida tarixiy obidalarni muhofaza qilish, ularni ilmiy o‘rganish va kelajak avlodlarga yetkazish masalalariga e’tibor kuchaydi. Xalqaro tajribadan foydalanish O‘zbekistonda madaniy merosni saqlashga bo‘lgan yondashuvlarning takomillashishiga yordam berdi.

Hamkorlikning rivojlanish bosqichi

O‘zbekiston va YUNESKO o‘rtasidagi munosabatlar keyingi yillarda yanada kengaydi. Hamkorlik faqat tarixiy obidalarni muhofaza qilish bilan cheklanib qolmay, ta’lim, fan, madaniyat va nomoddiy madaniy merosni asrash kabi yo‘nalishlarni ham qamrab oldi.

O‘zbekistonning tarixiy shaharlarida xalqaro madaniy tadbirlar, ilmiy anjumanlar va turli loyihalarning tashkil etilishi mamlakatning xalqaro madaniy aloqalarini rivojlantirdi. Bunday tadbirlar orqali O‘zbekistonning tarixiy tajribasi va milliy madaniyati xalqaro jamoatchilikka kengroq tanishtirildi.

Ta’lim sohasida ham xalqaro hamkorlikning ahamiyati ortdi. Ta’lim sifatini oshirish, zamonaviy bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirish, yoshlarning ilmiy salohiyatini qo‘llab-quvvatlash kabi masalalar hamkorlikning muhim yo‘nalishlariga aylandi.

Fan sohasidagi aloqalar esa ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish, xalqaro tajriba almashish va zamonaviy ilmiy yondashuvlarni o‘rganishga xizmat qildi. Shu tariqa O‘zbekiston va YUNESKO o‘rtasidagi munosabatlar ko‘p yo‘nalishli hamkorlik tizimiga aylandi.

Madaniy merosni xalqaro miqyosda e’tirof etish

O‘zbekistonning YUNESKO bilan hamkorligida madaniy meros masalasi alohida o‘rin tutadi. Mamlakat hududidagi tarixiy shaharlar va madaniy yodgorliklarning xalqaro miqyosda e’tirof etilishi ularni muhofaza qilish va ilmiy o‘rganish uchun katta ahamiyatga ega.

Xiva shahridagi Ichan qal’a, Buxoroning tarixiy markazi, Shahrisabz tarixiy markazi va Samarqandning tarixiy markazi O‘zbekistonning jahon madaniy

merosidagi muhim o‘rnini namoyon etadi. Ushbu obyektlarning xalqaro miqyosda tan olinishi O‘zbekistonning madaniy nufuzini oshirishga xizmat qildi.

Bundan tashqari, O‘zbekistonning nomoddiy madaniy merosi ham xalqaro miqyosda e’tirof etilgan. Maqom, askiya, katta ashula, lazgi va palov madaniyati kabi an’analar xalqning tarixiy xotirasi va ma’naviy qadriyatlarini aks ettiradi.

Nomoddiy merosni xalqaro miqyosda tanitish milliy an’analarni asrash, ularni yosh avlodga yetkazish va boshqa xalqlar bilan madaniy muloqotni rivojlantirish imkonini beradi.

Zamonaviy bosqich

Bugungi kunda O‘zbekiston va YUNESKO o‘rtasidagi hamkorlik yanada keng qamrovli tus olmoqda. Madaniy merosni asrash bilan bir qatorda ta’lim, fan, barqaror rivojlanish va madaniyatlararo muloqot masalalariga ham e’tibor qaratilmoqda.

Zamonaviy bosqichning muhim jihatlaridan biri xalqaro hamkorlikda yoshlarning ishtirokini kengaytirishdir. Yoshlarni ilmiy, ta’limiy va madaniy loyihalarga jalb etish ularning dunyoqarashini kengaytirish, tarixiy merosga hurmatini oshirish va xalqaro tajribadan foydalanish imkonini beradi.

Shuningdek, madaniy merosni saqlashda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tarixiy obyektlarni raqamlashtirish, elektron arxivlar yaratish va ilmiy ma’lumotlarni saqlash merosni kelajak avlodlarga yetkazishning samarali usullaridan biridir.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari O‘zbekiston va YUNESKO o‘rtasidagi munosabatlar izchil va bosqichma-bosqich rivojlanganini ko‘rsatadi. 1993-yilda YUNESKOga a’zo bo‘lish mamlakatning xalqaro madaniy va ilmiy hamkorligida yangi davrni boshlab berdi.

Hamkorlikning dastlabki bosqichida tarixiy-madaniy merosni xalqaro miqyosda tanitish ustuvor yo‘nalish bo‘lgan bo‘lsa, keyinchalik ta’lim, fan, nomoddiy meros va madaniyatlararo muloqot kabi yo‘nalishlar ham rivojlandi.

YUNESKO bilan hamkorlik O‘zbekistonning xalqaro nufuzini oshirish bilan birga, milliy madaniy merosni saqlash va targ‘ib qilishga ham katta hissa qo‘shdi. Xalqaro e’tirof tarixiy obyektlarni muhofaza qilishga bo‘lgan e’tiborni kuchaytirdi.

Shu bilan birga, kelgusida hamkorlikni yanada rivojlantirish uchun tarixiy merosni zamonaviy texnologiyalar yordamida muhofaza qilish, yoshlarni xalqaro loyihalarga keng jalb etish va ta’lim hamda ilm-fan sohalaridagi almashinuvlarni kuchaytirish muhimdir.

XULOSA

O‘zbekiston va YUNESKO o‘rtasidagi xalqaro munosabatlarning shakllanishi mamlakatning mustaqillikdan keyingi xalqaro hamkorlik siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biridir. 1993-yil 26-oktabrda YUNESKOga a’zo bo‘lish O‘zbekistonning ta’lim, fan va madaniyat sohalaridagi xalqaro aloqalarini rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratdi.

Hamkorlikning keyingi bosqichlarida O‘zbekistonning tarixiy-madaniy merosi xalqaro miqyosda keng targ‘ib qilindi, tarixiy shaharlar va yodgorliklarni muhofaza qilishga e’tibor kuchaydi. Ta’lim, fan va nomoddiy madaniy meros sohalaridagi aloqalarning rivojlanishi hamkorlik mazmunini yanada boyitdi.

Umuman olganda, O‘zbekiston va YUNESKO o‘rtasidagi hamkorlik mamlakatning xalqaro nufuzini mustahkamlash, milliy qadriyatlarni asrash va ularni jahon hamjamiyatiga tanitishda muhim ahamiyatga ega. Kelgusida ushbu aloqalarni yanada rivojlantirish O‘zbekistonning xalqaro madaniy va ilmiy hamkorlikdagi ishtirokini kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. Constitution of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Paris.
2. UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Paris, 1972.

3. UNESCO. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Paris, 2003.
4. UNESCO rasmiy sayti.https://www.unesco.org/
5. UNESCO World Heritage Centre.https://whc.unesco.org/
6. O‘zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi rasmiy sayti.https://mfa.uz/